

Bailhu van Waterland seker schrijven af hebben ontfangen, dat sy behalven de schepen die sy op de Meyr hebben gehad, noch vele Kerviels en Koggeschepen in yle toerusten, ook een gat in Diemerdijk ('t welk schijnt om daer door te brengen) open houden, en so sy sulx onser schepen meester werden (daer toe wy ontwijffelijk vermoeden dat sy trachten, en dat onse so voorz al twijffelachtig staen) so waert niet alleen van der zee, maer geheel van alle steden gedaen, so alle 't geschut daer op is, en sulx alle die hier waren, of door honger of door swaerd om moesten komen, doch so doen wy alle ons vermogen ook in desen. En is sulx tot een Vice-Admiraal gestelt Cornelis Dirksz Burgemeester tot Monickendam, en hem bygevoegt andere Gedeputeerden van Steden, en so uwe Furstelijke Genade tot een verbond en ontfet als voren raed weet, is geheel nodig dat uwe Furstelijke Genade Heer broeder Graef Lodewijk met den eersten hem hier vinde, alwaert maer voor sijn Genade persoon alleen, so alle herten over hem hangen, dat ook eenige Capiteins en secours hier metten eersten werde geschikt, met middel om die te onderhouden, uwe Furstelijke Genade schrijft my Sonoy wel om den vyand het hooft te bieden, dan hebbe gene middelen om waer mede, want de stad Alkmaer tot redelijke verfekeringe seyen of acht Vendelen knechten behoeft, so hebbe ik 'er nodelijk vier op den Waterlandsen dijk, na blijven noch de schepen onversien, daer ten minsten wel 1000 soldaten toe behoeven: dan is Edam en Monickendam ook noch onversien, moeten ook noch diverse Schansen inhouden en besetten (derwaers ik Sonoy nu rjde om alles te voorzien, vandaer op Alkmaer en na de schepen) of den vyand loopt ons hier al 't platte land af, en soude sulx alle contributie, ja dagelijkse nodelijke victualie, de beesten weg gedreven zijnde, ophouden, hier uit kan uwer Furstelijke Genade wel verstaen hoe nodelijk wy in yle hier secours, Capiteinen, en onderhoud der selver behoeven: so alhier ook het poeder in sobere quantiteit is, en de kooplieden hier qualijk betaelt werden, en sulx by haer weinig sal werden gebracht, is op 't hoogste nodig dat by uwe Furstelijke Genade den Staten een expresselijk tot Hamburg daer ontfrent werde gesonden met brieven van credentie aen de uitgewekene van desen Landen, om hen met versprekinge ook leninge en anders behulpzaam te zijn, en dat men den voorz Gedeputeerden ook eenige waren van hier mede doe, tot wolk werk ons Frederik Onsefz niet onbequaem soude denken, ook verhoppen hy 't selve tot gemene nut niet soude weigeren, en so sulks niet en geschied sullen wy seer haest in gebrek van kruut geraken, 't welk wy anders tot ongelijk minderen prijs als nu sullen gekrijgen, so ons aen Enkhuisen vele is gelegen en sijn liden obstinatelijk niet meer knechten in willen nemen als 't gene van 300 koppen is geaccordeert, is nodig uwe Furstelijke Genade haer ernstelijk bevele dat sy ten minste de reste van 't Vaendel dat nu in leid ontfangen, wesen de noch ontfrent 50 mannen, doch waer meer nodig noch boven de voorschreven reste een geheel Vaendel daer in, om de moedwilligheid van 't volk daer op ook by vele al groot nadenken is, op dat ons niet geschied als byna onlangs tot Alkmaer is gebeurt, als men in nood de knechten (tegens haer beloften) niet en wiste te krijgen, ook met veranderinge van de stouwen van de poorte van der Stad niet sonder grote suspitie. Is ook geheel nodig dat een Gouverneur op 't eiland van Texel werde gestelt met ontfrent 100 soldaten, om aldaer een Schanse op bequame plaetse staende van 't selve verfekert te zijn, so daer een grotelijks is gelegen, en de vyand (tot welk sy seer genegen zijn) het selve voocuperende (als hy uit Vriesland lichtelijk kan) soude ons alle middel van toevuer, en de passagie van hier op de Maes en van daer hier geheel benomen zijn, en wy van alle kundschap en correspondentie verdekken. Is ook nodig dat daer beneffens 2 of 3 boots warden geordonneert om de strand (die de vyand nu meest in heeft) te bestryen: waer ook nodig so die van Enkhuisen geheel slap zijn, dat uwe Furstelijke Genade

I. Deel.

een scherpe commissie sende op Cornelis Boom dat der fugitiven en vyandlijke goederen geannoteert, de vruchten by hem ontfangen, en ten gemene nut werden geemployeert, so die van Enkhuisen daer geheel niet toe doen, als ook niet van de aengehaelde goederen, dat ook de voorz Boom tot sulks werde geautoriseert, als ook om bequame adjuncten tot sulks te mogen nemen, alle het welke wy uwe Furstelijke Genade wel hebben willen by desen expresselijk adverteren, op dat alles na behoren werde versien, want haestig secours hebbende sien wy met Gods hulpe de schepen en het Land noch te houden, dat sonder dien in gevaer staet, met het welke wy dan verchoont begeren te zijn, en antwoord by desen verfoeken om ons daer na te reguleren. Tot Medenblik den 24 July, 1573.

De Prince van Orangien desen brief ontfangh (F. 318.) hebbende / heeft hemliden daer op gesonden dese na volgende antwoorde:

DE Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Heere en Baron van Breda, van Dieft, &c. Edele, vrome, lieve, besondere, hoewel wy tot noch toe aen de affectie en goede genegenheid die gyluiden van alle tijden tot vorderinge en welvaren van den worde Gods en onse rechtveerdige gemene sake hebt gedragen, noit en hebben getwijffelt, en daer door wel verhoopt hadden dat de ervarenheid en experientie van de saken van deser werelt u lieden ten minsten so vele soude geleert hebben, dat gyluiden om eenige accidenten of ongeluk (so als de menschen gewoon zijn sulks te noemen, den welken nochtans een yegelijk in wat state hy zy alle stonden is onderworpen, ja geensins ook en kan ontfien wat list en arbeid hy daer toe voorwend) u lieden so lichtelijk niet en souder hebben laten verschricken, en byna alle manlijke kloekheid te neder leggen, gelijk als wy uit uwen brieven geschreven tot Medenblik op den 24 der voorleder maend July hebben gespeurt: by den inhouden van den welken wy anders niet en hebben kunnen merken dan dat gy lieden de gehele welvaert of qualijkvaert van desen Lande der stede van Haerlem wilt alleen toevoegen: wy nemen God almachtig tot getuige wat bedroeffnisse en hertsweer dat wy (overmits het beklagelijk ongeluk der selver stede over gekomen) gehad hebben, en ware sulx in pericul van onslif en leven te verhoeden geweest, wy hebben menigmael genoeg geprefenteert 't selve daer toe te wagen, so wy ook gene middelen of wegen achter gelaten en hebben, die ons eenigins tot hulpe en bystand der selver stede dochten te dienen, 't welke immers by de dood, so van den Heere van Barsenborg, als van so menig ander vroom Capitein en soldaet genoeg gecompromeert is, en of al desen niet jegenstaende God Almachtig belieft heeft van der stede van Haerlem na sijn Goddelijke wille te disponeren, en de selve uit onsen handen te nemen, sullen wy hem, en sijn Goddelijk woord daerom verlochenen en verlaten? is daerom de sterke hand Gods eenigins verkort? en sijn kerke en gemeinte te niet gebrocht? het is waerachtig dat ons de Christelijke liefde een medeliden doet hebben op 't gene onsen broederen aldaer overkomen is, maer also van allen tijden het bloed der Martelaren is geweest het zaed der Kerken Gods, so behoren wy nu ook, siende openlijk waer onse vyand toe tendert, hoe dat hy violerende alle geloften, en verbonden Gode noch den menschen geen gelove en soekt te houden, maer de waarheid na sijn uiterste vermogen pretendeert geheel 't onder te drucken, des te meer geanimeert te zijn om onse rechtveerdige sake defenderende, hem tot den alderuitersten soe te wederstaen, niet twijffelende God Almachtig hem ten lesten tot confusie en spot sal laten vallen, sonder dat gy, door het ingeven van eenige quaedwillige blode of onverstandige menschen, so ligtveerdelijk om het verlies van een stede sulken goeden en rechtveerdige sake behoort te verlaten, te meer aengien de vyand met alle sijn kracht en geweld de selve niet en heeft kunnen overweldigen, en noch vele min sal kunnen bekomen so vele andere steden ongelijk sterker die, ons (God hebbe lof) noch refteren om sijn

D P 2

God.

Goddelijk woort aldaer te verkondigen, enijnen naem te eeren, en de welke nu noch meer als te voren gehert en geanimeert zijn om alle vyandlijk geweld te wederstaen, waer door wy des te meer verwondert zijn, dat in dien quartire so vele luiden door grote verschrikinge hen lijf en goed soeken te salveren, sonder van yemand gejaegt te worden, daer mede buiten lande te verrecken, niet wetende wat opinie wy van alfulken menschen sullen hebben: willen sy excusatie nemen dat die steden aldaer niet genoeg gesterkt of van proviande, buspoeder, munitie van oorloge, en ander nootzakelijheden versien en zijn. U L. is genoeg indachtig hoe menigmael dat wy U L. en den steden, so schriftelijk als andersins hebben vermaent, datmen alle mogelijke vlijt aenwenden soude ten einde sulx by tijde en met goede moeiten en gelegenheid mochte geschieden, om also alle ongeluk des te beter te voorkomen: wy hebben ook te meer reisen den Oversten en Capiteinen aldaer laten verfoeken, dat sy overdenkende de sake die sy voorstaen, hare knechten in alle goede ordre, regele en discipline souden houden, op dat den Huifman ten platten lande beter voor alle geweld en schade gepreserveert hadde mogen zijn. Wilden daerom wel, datmen hen de middelen hadde gegeven om sulx te mogen doen Gy schrijft ons datmen u soude laten weten of wy ook met eenigen groten machtigen Potentact in vasten verbonden staen, om also door eenig treffelijk ontfet die grote geweldige macht van den vyand te mogen wederstaen, waer op wy niet laten en willen u lieden voor antwoorde te geven, dat al eer wy oit dese sake en de beschermnisse der Christenen en andere verdrukten in desen lande aengevangen hebben, wy metten alderoppersten Potentact der Potentaten alfulken vasten verbond hebben gemaakt, dat wy geheel verskert zijn dat wy en alle de gene die vastelijk daer op betrouwen, door sijne geweldige en machtige hand ten lesten noch ontfet sullen worden, spijt alle sijne en onse vyanden, sonder noch tans dat wy middelertijd eenige andere middelen, die ons de Heere der Heerscharen toegeschikt heeft, hebben of als noch willen laten voorby gaen. Gy klaegt dat gy gene middelen en hebt om den vyand te wederstaen en thoof te bieden, twelk ons voorwaerniet weinig en verwondert, also immers de vyand indien quartire hem so sterk niet en begeeft hy en ware wel lichtelijk te weren, also wy ons ook op uwe vromigheid gehelijk betrouwen dat gy doen sult. Dat de Capiteinen en soldaten henluiden so hooglijk beklagen als sy terstond (hare maend geexpiereert sijnde) hare betalinge niet en ontfangen, vervreemt ons grotelijk wie henluiden in sulke gewoonte heeft gebracht, aengesien wy niet en meinen oit Keiser of Coning sulx gedaen heeft, en of jegenwoordelijk by den Hertog van Alva't selve geschied, machmen by experientie bevinden by't gene de Spangiaerts tot Haerlem aenrichten die niet meer als 28 maenden soltz en eiffchen, wat sijne Walen en Duitfen doen sullen't selve sal ons den tijd leren, wy konnen wel denken dat sy egene betere betalinge ontfangen en hebben, maer eer wel erger: belangende de provisie van buspoeder die gy begeert dat wy tot Hamborg, en in dien quartire souden doen doen, houden wy u indachtig dat wy u eertijds, en meer als eens hebben geschreven, gy wel doen soudet en eenige derwaers afveerdigen, ten einde om provisie van buspoeder te krijgen, twelk den Staten alhier ook te meer reisen voorgehouden hebben, maer hebben aen beide tyden even vele verkregen, wy en twijffelen niet aen de toerusting van den schepen die de vyand is makende om in den Zuyder-zee te komen: maer verhopende dat gy lieden daer in so voorsien sult, en u so vromelijk en kloekelijk weren, dat hy niet dan verlies, schade en schande aldaer halen en sal. So ook die van Zeeland jegenwoordelijk met alle vrymoedigheid en kloekheid, alle stonden den vyand komende, met geweld verwachten, en hem met Gods hulpe het slot Rammekens op den 5 dag deser maend afgenomen hebben, en aldaer goede provisie van geschut, wijn en koorn gevonden, niet twijffelende God Almachtig henluiden vorder geluk en victorie velen sal. Te meer aengesien sy so vrymoedelijk de sake ter

herten nemen: verfoekende daerom aen U L. wel ernstelijk dat gyluiden alle sulke ydele vreesaf leggende en der onverstandige persuasien verwerpende aktijd het mannelijk hert, twelk gy voortyden bewesen hebt, behoudet en een yegelijk sijn beroep en in't gene wy hem bevolen hebben met alle goeden vlijt, en neerstigheid soekt te voldoen en te quijten, en ook alle anderen tot gelijken ernst en volstandigheid te verwecken, wel verskert sijnde dat in dien gevalle den segen Gods in als by u lieden sijn sal. Aengesien indien wy den vyand de zee, so hier in Holland als in Zeeland benemen konnen niet en is te twijffelen, hy sijnen hoogmoed wel sal laten sinken en van onsen wegen en sullen wy niet laten na onsea vermogen in als te versien, en u lieden alle bevordering, hulpe en bystand te doen, des ons immermeer mogelijk word, sonder ons ergens in te willen sparen eenige arbeid, perykel of dangier te ontfien: dat gy segt dat wy onsen leger opgebroken hebben, en die knechten in den steden geleid, is't selve wel tegen onsen wille geweest, aengesien de selve so ten dele vanden vyand, als ook van hen selven opgebroken sijn, en wy deselve jegenwoordelijk buiten platten lande met alle mogelijke middelen soeken te krijgen, so verfoeken wy daerom andermaal dat gy lieden in alle vrymoedigheid tot het welvaren van den lande aktijd wikt voort varen. En of ons ondertusschen wat ongekuz overkomt, daerom den moet niet verliesende, maer eer bedenkende wat onse sonden wel verdient hebben, en dat het in krijgshandel niet aktijd voorspoed en kan sijn. Wy en willen van onsen wegen niet laten al te doen, des ons immermeer mogelijk en is, noch lijf, noch goed, bloed daer aen te sparen. Edele, vrome, lieve, bysondere, onse Heere God sy met u. Geschreven tot Dordrecht op den 9 dag Augusti Anno 1573. Onder stond geschreven, U L. goede Vriend, en was ondertekent, *Gullielmo de Nassau*. Noch lager stond getekent, *N. Brissart*. De supscriptie was. Den Edelen vromen, onsen lieven, besonderen, Jonkheren Diederik Sonoy, Philips van der Aa, Frederik van Seveder, Frederik Ortez en Mr. Willem Bardefius.

De Spangiaerden van Wilmaer wederom beretrochen zijnde als geschoot is / so hebben die van Wilmaer haren adem berhalende / beginnen opnye te stellen om die stede te houden jegen de vyanden. De Prince van Oranien heeft seer ernstige brieven geschreven aen de Staten van het Noorder-quartier / en aen den Gouverneur Sonoy / dat sy de stede van Wilmaer / als wesen een Poort reffe voor het gehele Noorder-quartier / met victualie en alle munitie van oorloge terstond en in tijds versien souden: hy heeft ook aen de Magistraet der voorsz stede geschreven / dat sy haer luiden wel van alles souden voorzien en dat alle d'onkosten die souden doen souden by't gemeen land gedragen soude worden / en hen luiden gecombourseert. Dies niet jegenstaende hebben de Burgermeesteren van Wilmaer in de gemene vergaderinge der Noorderholandsche Staten / seer qualijken kommen berwerben dat souden vooz de betalinge van't koorn en mout / dat die van Wilmaer vooz provisie begeerden te kopen / wilden spreken en beloven te betalen: den Raed van Wilmaer hebben ook / op datse terstond geen victualie en souden gebrek hebben / een pder burger elk na sijn qualite gestelt op seker rooge / om die te kopen en te houden stil leggen / de Overigheden hebben ook goede provisie en vooraed van buspoeder en de andere notelijke oorloofs behouften gedaen / de fortificatie der stede na het bestek en ordonantie van Jonkheer Carle van Wopstot (twelk niet seer en was geboort getweest) werd nu met aldernaerstigheid voozt gedreben / sulx dat niet alleen de burgeren daer aen by hooftmanschappen seer neerstelijk werkten: maer ook alle de onleggende doopen en huifluiden werden gedrongen daer aen te moeten werken.

Gelijc die van Wilmaer neerstig waren om haer te stercken / so en hebben die van Leiden / bresende dattet op henluiden soude mogen geliden (also daeriem tusschen Leiden en Wilmaer gelegen is / ganoegsaem van beiden

De
Staten
van
Oranien
en
Frisland
en
Ged.

De
van
Wilmaer
stille
opnye
om
de
stad
te
houden.

Wat
die
van
Leiden
den
dara.